

Perquè la primavera no deixi de florir mai a Fraga

QUIM GIBERT

Un dels llacs interiors de Suïssa és la contrada on podríem fixar el centre geogràfic d'aquesta confederació europea que data del segle XIV. Tant en el cas helvètic com en el català, el psicòleg Carles M. Espinalt sostenia que l'aigua havia esdevingut un element cohesionador. I és que, si també volguéssim localitzar el melic dels Països Catalans, hauríem d'anar a raure en un punt del mar. Més que una frontera natural, la Mediterrània ha esdevingut un llaç d'unió entre els catalans de l'Alguer, els de les Pitiüses i les Balears i els de la península. Per contra, els territoris allà on l'aigua és molt escassa, els deserts, han marcat històricament els nostres límits territorials. L'expansió medieval catalana cap al sud de la península es va aturar en el desert d'Almeria. No oblidem que el Regne de Múrcia va ser una conquesta catalana, encara que després Jaume I el va cedir al castellà Alfons X. Si mirem cap al nord, una zona semidesèrtica és la que ens separa d'Occitània a partir de Salses. I el desert torna a delimitar els nostres confins quan arribem als Monegros.

Llocs com la Franja de Ponent i altres punts perifèrics dels Països Catalans han estat veritables zones de contenció d'un expansionisme castellà que al seu pas no deixa altra vida lingüística que la seva (l'estat decrepit de l'aragonès, l'astur-lleonès i moltíssimes de les llengües pre-colombines serveixen d'exemple). Mantenir la capacitat d'esmoreir envestides d'aquesta voracitat des de la frontera no és gens fàcil. En aquest sentit, segurament l'historiador Arnold J. Toynbee tenia raó quan constatava que la descomposició de les nacions tendeix a produir-se a partir de la perifèria. Tant és així que a hores d'ara hi ha símptomes que fan pensar que la nostra cultura se'n pot ressentir de valent en els propers anys. I si no, val la pena arribar-se a Fraga un diumenge de primavera a quarts de deu del matí quan la vila encara està endormiscada. La ressaca no impedeix que a l'avinguda de Madrid, l'antiga carretera cap a Espanya, les terrasses ja estiguin parades. La frescor matinal convida a asseure-s'hi i a fer el que fan un grupet

de fragatins d'edat des de fa anys: prendre el primer cafè del dia. La fan petar amb la tranquil·litat de qui ja ho té tot fet. El català deliciós que parlen, però, contrasta bruscament amb la llengua que utilitzen majoritàriament les noves fornades de fragatins, mentre juguen al carrer o quan són a l'escola, que no és altra que la castellana.

Sota la mirada còmplice dels pares, aquest trencament generacional fa tanta angúnia que és com si avis i néts fossin originaris d'indrets lingüístics diferents. Uns no han pogut ser castellanitzats de cap de les maneres i els altres podrien ser naturals de Guadalajara. Fins i tot un marrec va engaltar un «¡A mí no me hables en catalán, eh!» al fillolleg Joan Solà en un viatge llampec a Fraga. Algú es consolarà pensant que és un cas aïllat que pot donar-se en qualsevol topant dels Països Catalans perquè arreu la llengua grinyola. Però fa tota la fila de ser, en forma d'exemple, la punta de l'iceberg d'un procés de substitució lingüística que tothom fa mans i mànigues per no veure.

Per a Xavier Terrado, catedràtic en la Facultat de Filologia Hispànica de la UdL, el futur del català a la Franja depèn de la manera en què evolucioni la població i la voluntat de les seves persones: «Els pobles petits poden desaparèixer, i aquells que es mantinguin, la llengua dependrà de les seves vinculacions. Els que es vinculin a Graus, Montsó o Binèfar no mantindran el català. Més al sud, Tamarit, Saidí, Fraga, Torrent i Mequinensa tenen dinamisme econòmic i la proximitat amb Lleida els pot fer mantenir la seva llengua» (*Temps de Franja*, abril del 2004).

Si a les noves generacions de franjatins els és indiferent la llengua autòctona, parlar de Franja de Ponent deixarà de tenir sentit, ja que el nom respon precisament a raons lingüístiques i de pertinença a una comunitat més àmplia: els Països Catalans. ♦

Vista parcial de Fraga

Foto: Pep Labat